ඥානය ලැබීම පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය

ගඟුරුවේ අස්සජි හිමි

ප්‍රවේශය

දැනුම පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය විමසීමට පෙර ඥාන විභාගය සහ මුල් බුදු සමය අතර ඇති සබඳතාව පිළිබඳ යම් ඥාණනයක් අවශ්‍ය වේ. මුල් බුදු සමය පිළිබඳව මුළින්ම අදහස් ඉදිරිපත් කරනුයේ යුරෝපීය පඬුවන් විසිනි. ඔවුන් මේ සඳහා දුන් නාමය වන්නේ Early Buddhism යන්නයි. මෙයට අමතරව ප්‍රාථමික (Primitive) බුදුසමය හා ප්‍රාරම්භක (Origine) බුදුසමය යන නාමයන්ද භාවිත කර ඇත. මේ අනුව මුල් බුදු සමය යන්නට නිවන, හේතුඵලවාදය, චතුරාර්ය සත්‍යය, පුනර්භවය, ත්‍රිශික්ෂාව, කර්මය ආදි කොටස් අයත් වේ. මුල් බුදුසමයේ මූලික කාරණාවන්ට විවිධ අර්ථකථන ඉදිරිපත් කිරීම් වශයෙන් ගොඩනැගෙන ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යාවලියක් ඇති අයුරු යුරෝපීයයන් විසින් පෙන්වා දී ඇත. ඒ අනුව භාරතයේ බුදුදහමේ ඇති වූ වර්ධනයේ පියවර දෙකකි. එනම් මුල් බුදුසමයේ චින්තනය හා නිකායාන්තර බෞද්ධ චින්තනය වශයෙනි.

මුල් බුදුසමයේ චින්තනය යනුවෙන් වෙනස් වූයේ බුදුදහම දර්ශනයක් ලෙස හැඳූරීමට යෑමේ ප්‍රතිඵලයක් නිසාවෙනි. මුල් බුදුසමයේ චින්තනයෙන් ප්‍රකට වන්නේ සංසාරගත විමුක්තිය කේන්ද්‍ර කොට ගත් ධර්මයකි. ශාස්ත්‍රීය විධික්‍රම පද්ධතියක් ඔස්සේ දර්ශන විෂයක් ලෙස හැදෑරීමට යෑමේ ලක්ෂණ නිකායාන්තරික බෞද්ධ චින්තනයන්ගෙන් පැහැදිලිව පෙනේ. ධර්මය විශාල වශයෙන් අර්ථ විග්‍රහයට යාමෙන් හා ඉන් ඇතිවන ගැටලු විසඳීමට යෑමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් බුදුදහම මූලික දේශනාවෙන් පරිබාහිර විය.

දර්ශන ක්ෂේත්‍රයෙහි ලා ඥානය ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් ගනියි. ඥා ධාතුවෙන් නිපන් **ඥානය** යන ශබ්දයෙන් මුලදී හඳුනාගැනීම යන අර්ථය වාච්‍ය විය. ඒ බව ඥාති ශබ්දය විමසීමෙන් පෙනේ. එසේ වුවත් ඥාන ශබ්දය දර්ශන විෂයෙහි ලා දැනීම, හැඳිනීම, අවබෝධය ආදි අර්ථ ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා යෙදී ඇත. දැනුම හෙවත් ඥානය පිළිබඳව කරනු ලබන විමසුම ඥාන විභාගය යන්නෙන් අර්ථවත් කළ හැකිය. ඥාන විභාග විෂයෙහිදී සාකච්ඡා කෙරෙනුයේ පුද්ගලයාගේ දැනුමෙහි ස්වභාවය, පුද්ගල දැනුම ගොඩනැගෙන අකාරය හා පුද්ගල දැනුමෙහි

සීමා කවරේද යන ප්‍රධාන තේමාවන් පිළිබඳය. ඥාන විභාගය යන සංකල්පයට පර්යාය වශයෙන් භාරතීය දාර්ශනිකයන් විසින් භාවිත කර ඇත්තේ ඥාන මීමංසා නම් සංකල්පයයි. මාන ධාතුවෙන් නිෂ්පන්න මීමංසා ශබ්දය සෙවීම, පරීක්ෂණය, අන්වීක්ෂණය, අන්වේෂණය, විචාරණය යනාදි අර්ථයන්හී යෙදෙන බව කියවේ. ඥාන විභාග යන්නට බටහිර දාර්ශනිකයන් විසින් භාවිතා කර ඇති සංකල්ප කිහිපයක් දක්නට ලැබේ.

- Epistemology (ඥාන විභාගය)
- Theory of knowledge (දැනුම පිළිබඳ න්‍යාය)
- Gnoseology (ඥාන වේදය)

පසු කාලයේදී බටහිර ක්‍රිස්තියානි සම්ප්‍රදායේ උගතුන් විසින් Epistemology යන්න භාවිත කිරීමට වැඩි කැමැත්තක් දක්වා ඇති අතර නැගෙනහිර ක්‍රිස්තියානි සම්ප්‍රදායේ උගතුන් වඩාත්ම ප්‍රිය කර ඇත්තේ Gnoseology යන සංකල්පය භාවිත කිරීමටය.

බටහිර ඥාන විභාගය

බටහිර දර්ශන ඉතිහාසය ප්‍රධාන යුග ගණනාවකින් සමන්විතය. ඒ අතරින් ග්‍රීක දර්ශනය පැරණිතම අවධිය පිළිබිඹු කරයි. දෙවනුව හමුවන මධ්‍යතන දර්ශනය බොහෝ විට හඳුන්වනුයේ දෙවියන් වහන්සේ පිළිබඳ මතවාදයන්ගෙන් සමන්විත විශ්වාසය හා භක්තිය කේන්ද්‍රකොට ගත් දාර්ශනික යුගයක් ලෙසය. මධ්‍යතන දර්ශන යුගයට පසුව එළඹෙන නූතන දර්ශන යුගය පෙර පැවති දාර්ශනික යුගයන්ගෙන් පැහැදිලිවම වෙනස් වන ලක්ෂණයන්ගෙන් යුත් චින්තන ධාරා දෙකක් ඔස්සේ හා ඒ දෙකේම සමායෝජනයෙන් ඉදිරිපත් කරන චින්තන ධාරාවකින්ද සමන්විත වේ. ඉන් පළමුවැන්න බුද්ධිවාදයයි. දෙවැන්න අනුභූති වාදයයි. මෙම සම්ප්‍රදායන් දෙකට අමතරව නූතන යුගයේ අග භාගයේ සිටි එමානුවේල් කාන්ට් (1724-1804) විසින් හඳුන්වා දුන් විවේචක දර්ශනය සුවිශේෂී වැදගත්කමකින් යුක්තය.

රෙනී ඩේකාර්ට් (1596-1650) සාමාන්‍යයෙන් නූතන දර්ශනයෙහි ආරම්භකයා වශයෙන් සලකනු ලැබේ. ඩේකාර්ට්ට පළමුව තිබුණේ මධ්‍යකාලීන දර්ශනයයි. එය කතෝලික පල්ලියේ දර්ශනයක් විය. හෙවත් විශ්වාසය පදනම් කොට ගත් එකකි. ලෝකය හෙවත් සත්‍යය

දැනගැනීම බුද්ධියෙන් සිදු කළ හැකි යැයි ඩේකාර්ට් කල්පනා කළ අතර මෙය ඔප්පු කිරීමට පටන් ගත්තේ කතෝලික දර්ශනයට මුළුමනින්ම ප්‍රතිපක්ෂ වූ, විරෝධී වූ අවිශ්වාසය හෙවත් සැකකිරීමෙනි. පැරණි ක්‍රිස්තියානි සම්ප්‍රදායේ උගන්වන ලද්දේ ඔබට යමක් තේරුම් ගැනීමට නම් විශ්වාස කරන්න යනුවෙනි. එහෙත් ඩේකාර්ට් විප්ලවකාරී ලෙස ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ ඔබට යමක් තේරුම් ගැනීමට නම් අවිශ්වාස කරන්න යනුවෙනි. මේ ඩේකාර්ට්ගේ දර්ශනය පසුකාලීනව හඳුන්වන ලද්දේ බුද්ධිවාදය යනුවෙනි. අවිශ්වාසය රීතියක් වශයෙන් භාවිත කළ ඔහු එමගින් අවිශ්වාස කළ නොහැකි යමක් සොයාගත නොහැකි යැයි විශ්වාස කළේය. එහෙත් අවසානයේ තමා අවිශ්වාස කරන බව අවිශ්වාස කළ නොහැකි යැයි පැවසූ ඔහු එම පදනමේ සිට ''මම සිතමි එමනිසා මම පවතිමි'' යනුවෙන් තර්කයක් ඉදිරිපත් කොට තමාගේ පැවැත්ම පිළිබඳ විශ්වාස කළේය. ඩේකාර්ට්ස් නිසා මධ්‍යතන යුගයේ පැවති භක්තිමය රාමුව ඉවත් වී ඒ වෙනුවට බුද්ධිවාදී පදනමක් ඇති විය. ඩේකාර්ට්ට අනුව ගිය තවත් බුද්ධිවාදී දාර්ශනිකයන් දෙදෙනෙකු වූයේ ස්පිනෝසා (1632-1677) හා ලෛබ්නිට්ස්ය. (1646-1716) මොවුන් ලෝකය පැහැදිලි කිරීම සඳහා සහජ සංකල්ප වාදයක් ඉදිරිපත් කළහ. අනුභූතිවාදී චින්තකයෙකු වූ ජෝන් ලොක් ඉදිරිපත් කරන අදහස නම් මිනිස් මනසේ පවත්නා සංකල්ප ඇස් කන් ආදි ඉන්ද්‍රිය දොරටු ඇසුරින් උපදින බවකි. ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාකාරිත්වයට පූර්වයෙන් කිසිදු සංකල්පයක් ඇතිවිය නොහැකි යැයි හෙතෙම තර්ක කරයි. සංකල්ප ජනනයට පෙර මනස සුදු පුවරුවක් වැනි යැයි ඔහු පවසා ඇත. බුද්ධිවාදී ඉගැන්වීම් ප්‍රතික්ෂේප කොට මිනිස් අනුභූතීන් වැදගත් යැයි අවධාරණය කළ දාර්ශනිකයන් තිදෙනෙකු මේ යුගයේදී හමුවේ. එනම් ජෝන් ලොක් (1632-1714) ජෝර්ජ් බර්ක්ලේ (1685-1753) ඩේවිඩ් හ්‍යුම් (1711-1776) යන තිදෙනායි.

යුරෝපීය බුද්ධිවාදීන්ගේ අදහස්වලට එරෙහිව අනුභූතිවාදීන් විසින් මෙලෙස අදහස් දැක්වුවද යථාර්ථය තේරුම් ගැනීමේදී අනුභූතිය පමණක් නොව තර්ක බුද්ධියද එකලෙසම වැදගත්වන බව අවධාරණය කළ දාර්ශනිකයන් අපට මේ යුගයේදී හමු වේ. එමානුවෙල් කාන්ට් හා ජර්මන් ජාතික ජෝර්ජ් හේගල් මේ අතුරෙන් ප්‍රධාන වේ. කාන්ට් විසින් තම දර්ශනය හඳුන්වා ඇත්තේ ජර්මන් භාෂාවේ එන kritik යන පාරිභාෂික වචනයෙනි. කාන්ට් විසින් රචිත ශුද්ධ විචාරයේ පරීක්ෂාව Critiqu of pure reason (1781) නම් කෘතිය

ඔහුගේ කෘති අතුරෙන් ශ්‍රේෂ්ඨතම කෘතිය වන අතර විශ්ලේෂක දර්ශනයේ ස්වභාවය හා සාරය මෙහි අන්තර්ගත බව කිව හැකිය. විචාරකයන් පෙන්වා දෙන ආකාරයට කාන්ට්ගේ කාන්ටියානු දර්ශනය තුළ මිනිසාගේ ඥාන ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාවලිය විශ්ලේෂණාත්මක ලෙස පරීක්ෂා කර බැලීමක් සිදු කර ඇත. අනුභූතියෙන් අපට නොලැබෙන හුදෙක් අපගේ මානසික සංස්ථිතියටම අයත් ප්‍රාග් ආනුභූතික ආකෘති (forms) හා පදාර්ථ (Categories) පිළිබඳ විමසා බැලීම කාන්ටියානු දර්ශනයේ ප්‍රධානතම අරමුණක් වේ. තවද ඔහුගේ දර්ශනයට අනුව කාල අවකාශ යන ප්‍රාග් අනුභූති ආකෘති හා පදාර්ථ යන දේවල් සෑම මිනිස් මනසකම පොදු දේවල් ලෙස පෙන්වා දී ඇත. මිනිස් මනස තුළ මේ දැනීම ඇති වන්නේ මේ ප්‍රාගානුභූතික රටාවන් ඔස්සේ බව ඔහු පැහැදිලි කර ඇත. ඊට අමතරව ප්‍රස්තුත සම්බන්ධවද කාන්ට් විසින් කරුණු පැහැදිලි කිරීමක් කර ඇත. සංස්ලේෂී හා විශ්ලේෂී යන ප්‍රධාන ප්‍රස්තුත දෙවර්ගයක් පිළිබඳව හඳුන්වා දෙන ඔහු ඊට අමතරව දර්ශන ක්ෂේත්‍රයේ සුවිශේෂී අවධානයට ලක් නොවූ හේතුඵලවාදය පිළිබඳවද අදහස් ඉදිරිපත් කර ඇත.

කාන්ට් පෙන්වා දුන් පරිදි මිනිසා දැනුම ගොඩ නගා ගන්නේ ඉන්ද්‍රිය සංවේදනය හා බුද්ධිමය අවබෝධනය යන දෙපක්ෂයේ එකතුවකිනි. ඔහු විසින් රචිත ශුද්ධ විචාරයේ පරීක්ෂාව යන කෘතියේ අප මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වයත් දැනුම ගොඩනගා ගන්නා ආකාරයත් පිළිබඳව ලෝක සත්‍යයන් පිළිබඳව විචාරයක් ද ඉදිරිපත් කර ඇත. දැනුම ගොඩනගාගන්න ආකාරය පිළිබඳව මෙතෙක් බොහෝ දෙනා මූලික තැන දුන්නේ බාහිර ලෝකයටය. එහිදී වඩා වැදගත් වන්නේ අපේ මනසයි. එසේ පිළිගන්නේ නම් අනුභූතිවාදියෙකු ලෙස ජෝන් ලොක් ඉදිරිපත් කළ ඥාන විභාගාත්මක අදහස් වැරදිය. ලොක් පැවසුවේ මනස නිෂ්ක්‍රීය ග්‍රාහකයක් බවයි. බාහිර ලොවෙන් ලැබෙන සංකල්ප නිසා එය සක්‍රීය වේ.

කාන්ට් පෙන්වා දුනනේ මනස ක්‍රියාකාරී නියෝජිතයෙක් වන බවයි. එය නිෂ්ක්‍රීය වූවක් නොවේ. මනස නිරන්තරයෙන් සක්‍රීය වූවකි. මිනිස් මනසේ සුවිශේෂී පසුබිම් 2ක් ඇති බවත්, එමගින් ප්‍රාගානුභූත සංස්ලේෂී ප්‍රස්තුතයන්ට පදනම සැකසෙන බවත් ඔහු පෙන්වා දී ඇත. මනසෙහි පවත්නා එම සුවිශේෂී පදනම් දෙක නම් සංවේද්‍යතා පසුබිම හා අවබෝධනීය පසුබිමයි. මෙහි එන සංවේදනීය යනු අපගේ

පංචේන්ද්‍රියන් මගින් සංවේදනය වන අවස්ථාවයි. මෙහි සුවිශේෂී ආකෘතින් දෙකක් අන්තර්ගත වේ. එනම් කාලය හා අවකාශයයි.

කාන්ට් පැහැදිලි කරන පරිදි කාලය යනු ස්ථිර වූ නියත දෙයකි. අවකාශයද නියතය. මේ දෙකම සංවේද්‍යතා පසුබිමෙහි ඇත. අප යමක් සංවේදනය කරන්නේ කාලය හා අවකාශය ඔස්සේය. ඒවා නියතය. ඒ නිසාම මෙම ආකෘතීන් ප්‍රාගානුභූතය. බාහිර ලෝකයෙන් ලැබෙන දත්තයන් කාලය හා අවකාශය යන ආකෘතීන් ඔස්සේ පැමිණ මනසේ සංවේද්‍යතා පසුබිමෙහි රැඳී සිටියි. එම ආකෘතීන්වල සහභාගි ක්‍රියාකාරීත්වය නිසා අප තුළ ප්‍රත්‍යක්ෂය ඇති වේ. නමුත් මෙම ප්‍රත්‍යක්ෂය වූ කලී නියත ඥානයක් නොවේ. මේවා සංඥා පමණකි. ඥානයෙහි පදනම වන්නේත් මෙම සංඥාය. මේ නිසා ඥානය ප්‍රාගානුභූතී විශ්ලේෂී යැයි කාන්ට් විසින් හඳුන්වාදී ඇත්තේ නමුත් අපට නව දැනුමක් ලබා දෙන නිසා සංස්ලේෂීය. එනම් කාලය හා අවකාශය යනු බාහිර ලෝකය පිළිබඳ දර්ශන ඉතිහාසයේ කිසියම් විප්ලවීය වෙනසක් සිදු කිරීමට කාන්ට්ගේ මේ අදහස හේතු වී ඇත.

ප්‍රාග් බෞද්ධ හා සමකාලීන ඥාන මාර්ග

දැනුම බිහි වන්නේ කෙසේද යන පැනය දාර්ශනික ක්ෂේත්‍රයේදී පැන නඟින ප්‍රශ්නයක් හෙයින් ඊට විවිධ දාර්ශනිකයන් විසින් විවිධ විග්‍රහාත්මක පිළිතුරු ලබා දී ඇත. දාර්ශනිකයන් විසින් පමණක් නොව ආගමික චින්තකයන් විසින්ද ඊට පිළිතුරු ලබා දී ඇත. යුදෙව්, ඉස්ලාම්, ක්‍රිස්තියානි හා හින්දු වැනි ඊශ්වරවාදී ආගමික චින්තකයන්ට අනුව දැනුම වනාහී ඊශ්වරයෙකු විසින් කරනු ලැබූ අනාවරණයකි. ඉන්දියානු දර්ශන ඉතිහාසය තුළ ආගමික හා දාර්ශනික පදනම මත ගොඩනැගුණු ප්‍රධාන දාර්ශනික ගුරුකුල 3ක් නැතිනම් ඥාන මාර්ග 3ක් හමු වේ. බෞද්ධ ඥාන විභාගය පිළිබඳව ගැඹුරින් අධ්‍යයනය කළ විද්වතෙකු වන කේ.එන්. ජයතිලක මහතා විසින් රචිත විශිෂ්ට කෘතියක් ලෙස සැලකෙන Early Buddhist Theory of Knowledge නම් කෘතියේ ද ප්‍රාග් බෞද්ධ චින්තකයින් කොටස් 03කට බෙදා දක්වා ඇත.

1. ශ්‍රැතිය අධිකාරයෙන් ගත් ඥාන මාර්ගය (සම්ප්‍රදායවාදීන්- Traditionalists)
2. හුදු ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයෙන් යුත් තර්කග්‍රාහී විමංසක ඥාන මාර්ගය (බුද්ධිවාදීන් - Rationalists)
3. අනුභූතිවාදී ඥාන මාර්ගය[1] (අනුභූතිවාදීන් - Experientialists)

සම්ප්‍රදායවාදීහු

බුද්ධිවාදය අනුභූතිවාදය තරම් වැදගත් නොවූවත් පැරණි කල සිටම බොහෝ දාර්ශනිකයන් විසින් අධිකාරය ඥාන මාර්ගයක් වශයෙන් පිළිගෙන ඇත. ආගමික ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වී තිබෙන නිසා හෝ වැදගත් පුද්ගලයෙකු විසින් කී නිසාවෙන් හෝ පිළිගත හැකි යැයි අධිකාරය ඥානෝපායක් වශයෙන් ගත් සාම්ප්‍රදායවාදීහු කිහ. ඉන්දියාවේ පහළ වූ පැරණිතම ආගමික ග්‍රන්ථ වන්නේ වේද ග්‍රන්ථයි. මේවායේ එන කරුණු කිසිදු පැකිලීමකින් තොරව පිළිගැනීමට තරම් මේ පිළිබඳ භක්තියක් විශ්වාසයක් ඔවුන් තුළ තිබිණි. එසේම ආගමික නායකයන් විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද ප්‍රකාශන කරුණු සොයා බැලීමකින් තොරව සත්‍ය යැයි පිළිගත් පිරිසක්ද විය. පරම්පරාවෙන් ආ සියලු අදහස් මේ අයුරින් පිළිගත් සමාජ පසුබිමක් බුදුන් වහන්සේගේ කාලයේදී පැවතිණි.

මෙහි නිදහස්ව විමසීමට හා විචාර පූර්වක ගවේෂණයට ඇති අවකාශ මුළුමනින්ම අහුරා ඇත. ශ්‍රැතිය ගුරුත්වයෙහිලා සැලකූ භාරතීය බ්‍රාහ්මණයෝ ඒ පිළිබඳ සංශය මාත්‍රයකුදු පහළ කිරීමට හෝ ප්‍රශ්න කිරීමට හෝ සිය අනුගාමිකයන්ට කිසි ලෙසකිනිදු අවසරයක් නොදුන්හ. ශ්‍රැතිය අගය කළ ඔවුන්ගේ ඥාන මාර්ගය පූර්ණ දැනුමක් ලබා ගැනීමට ප්‍රමාණවත් නොවන්නේ කුමන හේතුන් නිසාදැයි බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී තර්කානුකූලව පෙන්වා දුන්හ.

1. සුස්සුතම්පි හොති. (නිවැරදිව අසුවා විය හැකිය)
2. දුස්සුතම්පි හොති. (වැරදියට අසුවා විය හැකිය)
3. තථාපි හොති. (එය යථාර්ථයක් විය හැකිය)
4. අඤ්ඤථාපි හොති. (එය යථාර්ථවක් විය නොහැකිය)[2]

මෙයින් යම් ප්‍රාථමික දැනුමක් ලබා දුන්නද අනුස්සවය සප්‍රමාණ ඥාන මාර්ගයක් ලෙස බුදු දහමේ අගය නොකරන්නේ යථෝක්ත භව්‍යතා හතරෙන් දෙකක් පමණක් නිවැරදි වීම නිසාවෙනි.

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය
02 OCT 2015

අධිකාරය ඥාන උපායක් වශයෙන් පිළිගැනීමට විරුද්ධව විවිධ විවේචන බුදුන් වහන්සේ විසින් ඉදිරිපත් කළ ආකාරය කාලාම සූත්‍රයෙන්ද පැහැදිලි වේ. අනුස්සවය මත පිහිටා පිළිගන්නා කරුණු සත්‍ය වීමටත්, අසත්‍ය වීමටත් ඉඩ තිබෙන බව උන්වහන්සේ පෙන්වා දුන්හ. අනුස්සවය සත්‍යදැයි පිළිගැනිමට කරුණු පරීක්ෂා කොට අනුභූතිය ආශ්‍රයෙන් විමසා බැලිය යුතු යැයි පැහැදිලි කළහ. බුදුන් වහන්සේ තත්කාලීන භාරතයේ ජනප්‍රියව පැවති ඥාන මාර්ග 10ක් පිළිබඳ අංගුත්තර නිකායේ කාලාම සූත්‍රයේදී පෙන්වා දේ.[3]

1. අනුස්සව - ශ්‍රැතිය
2. පරම්පරා - අඛණ්ඩ පරපුරෙන් පවත්වා ගෙන ආ දෙය
3. ඉතිකිරා - කටකථා
4. පිටකසම්පදා - ආගමික ග්‍රන්ථවල සඳහන් දේ
5. තක්කහේතු - තර්කය මගින් නිගමන ගැනීම
6. නයහේතු - තමා ගත් න්‍යාය හෝ දෘෂ්ටිය
7. ආකාරපරිවිතක්ක - මතුපිට ඇති ලක්ෂණ අනුව බැලීම
8. දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්ති - දෘෂ්ටියට එකඟවන නිසා
9. භබ්බරූපතා - ප්‍රකාශ කරන්නාගේ පැහැදීම නිසා
10. සමනො නො ගරු - තම ගුරුවරයා නිසා

මෙහි දැක්වුණු අනුස්සව, ඉතිකිරා, පරම්පරා, පිටකසම්පදා, භව්‍යරූපතා හා සමනො නො ගරු යන ඥාන මාර්ග 6ම ශ්‍රැතිය අධිකාරයෙන් ගත් ඥාන මාර්ග වශයෙන් සංගාරව සූත්‍රයේ දැක්වෙන අනුස්සවිකා කොටසට අයත් වේ. මෙයින් පෙනී යන්නේ භාරතීය දර්ශන ඉතිහාසය තුළ ශ්‍රැති ඥානය හෙවත් පරපුරෙන් පරපුරට පවත්වා ගෙන එන ලද දැනුම් පද්ධතීන් විචාරයෙන් තොරව පිළිගැනීමට හා පිළිගැන්වීමට ක්‍රියාකර ඇති ආකාරයයි.

බුද්ධිවාදීහු

බුද්ධිවාදීහු ලෝකයේ සත්‍යය හුදු තර්ක බුද්ධියෙන් පමණක් ලැබිය හැකි යැයි කීහ. හරතීය දර්ශන ඉතිහාසයේ **උද්දාලක, යාඥවල්ක්‍ය** වැනි පැරණිතම බුද්ධිවාදීන් අපට හමුවන්නේ **උපනිෂද් දර්ශනයෙහිය.** බුද්ධිවාදීන් සන්ධක සූත්‍රයේදී හඳුන්වා ඇත්තේ **තක්කී, වීමංසී** යනුවෙනි. අටුවා යුගයේදී බුද්ධිවාදීන් හඳුන්වා ඇත්තේ ශුද්ධ තාර්කිකයන් (සුද්ධ තක්කිකා) වශයෙනි. තර්කය ඔස්සේ ඥානය

අධිගමය කළ මේ පිරිසගේ ඥාන මාර්ගය ලෙස කාලාම සූත්‍රයේ එන තක්කහේතු, නයහේතු, ආකාරපරිවිතක්ක හා දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්ති යන ඒවා පෙන්වා දිය හැකිය. මේ බුද්ධිවාදී ඥාන මාර්ග සදොස් වන්නේ පහත දැක්වෙන කරුණු නිසා බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා දේ.

1. සුතක්කිතම්පි හොති = මනාව තර්ක කර ලබාගත් වැරදි දැනුමක් විය හැකිය.
2. දුත්තක්කිතම්පි හොති = වැරදි ලෙස තර්ක කර ලබා ගත් වැරදි දැනීමක් විය හැකිය.
3. තථාපි හොති = තර්කයෙන් ලද දැනුම යථාර්ථවත් විය හැකිය.
4. අඤ්ඤථාපි හොති = තර්කයෙන් ලද දැනුම යථාර්ථවත් විය නොහැකිය.[4]

තර්කය ඔස්සේ ලබා ගන්නාවූ දැනුම මතද ඒකාන්ත නිවැරදි නිගමනයකට පැමිණිය නොහැකි නිසාවෙන් තර්කයද නිෂ්ප්‍රමාණ ඥාන මාර්ගයක් ලෙස බුදුන් වහන්සේ දක්වා ඇත. මේ ඥාන මාර්ගයන්ගෙන් කිසියම් දැනුමක් ලැබේ. නමුත් එය සර්ව සම්පූර්ණ හා නිවැරදි දැනුමක් ලබා දෙන්නේ යැයි සහතික විය නොහැකිය.

අනුභූතිවාදීහු

ක්‍රි.පූ. 6, 7වැනි සියවස්වල පැවති චාර්වාක සම්ප්‍රදාය අනුභූතිවාදය පිළිගත් පැරණිතම දාර්ශනික සම්ප්‍රදායකි. භෞතිකවාදී පිරිසක් වූ මොවුහු ලෞකික කරුණු පිළිබඳ අනුභූතිය පමණක් ප්‍රමාණ ලෙස සැලකූහ. "මෙලොවින් එහා පවතින ස්වර්ගයක් වැනි දෙයක් හෝ පරලොවක් අපගේ අනුභූතියට හසු නොවන නිසාවෙන් එවැන්නක් පිළිගත නොහැකිය. එම නිසා සත්‍ය ලෙස පිළිගත හැක්කේ අනුභූතිය ඇසුරෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ හැකි දේ පමණකි. අනුභූතිය ඇසුරෙන් ඔප්පු කළ නොහැකි දේ අසත්‍ය හෝ නොපවතින දේ හැටියට පිළිගත යුතුය."[5] සමහර භාරතීය චින්තකයන් කර්මය පුනර්භවය වැනි සිද්ධාන්ත පවා ප්‍රතික්ෂේප කළේ ඉන්ද්‍රිය ගෝචර නොවන හෙයිනි. පායාසි රජුගේ ආත්ම ගවේෂණය ඊට එක් නිදසුනකි. පණ පිටින් මිනිසෙකු හැලියක දමා තැම්බීමෙන් හා ශාරීරික කොටස් කපකපා වෙන් කොට බැලීමෙන් මිනිසා තුළ ආත්මයක් පවතින බව

ඉන්ද්‍රියානුභූතියට ගොදුරු නොවන බව සනාථ කිරීමට පායාසි රාජන්‍යය උත්සහ කළේය.

තෙවදෑරුම් යථොක්ත ඥාන මාර්ග අතුරෙන් බුදුදහම මුලින් සඳහන් කළ ඥාන මාර්ග දෙක වඩා දොස් සහිත බව දක්වයි. එමගින් පුද්ගලයා ගොඩ නගා ගනු ලබන්නා වූ දැනුම ස්වාධීන නිදහස් චින්තනය මෙහෙයවා ගොඩ නගා ගනු ලබන්නක් නොවීමයි. අනෙක් අතට පූර්ණ ඥානයක් ලබා ගැනීමට ඇති ඉඩද එහි අල්පය. බුදුදහම උක්ත ඥාන මාර්ග ඔස්සේ ගොඩ නැගෙන දැනුම උපමා කොට ඇත්තේ අන්ධ වේනි පරපුරක ගමන් මගකටය. එනම් එකා පසුපස එකා බැගින් ගමන් ගන්නා අන්ධ සමූහයෙහි මුලින් යන්නාත් අගින් යන්නාත් ඒ අතරතුර ගමන් ගන්නා අයත් මාර්ගය නොදනී. එම නිසා ඔවුන් ඉබාගාතයේ යන අතරමං වූ පිරිසකි.[6] එසේ නොමැති නම් අන්ධයන් කිහිප දෙනෙකු අලියෙකුගේ එක් එක් අවයව ස්පර්ශ කර මේ මේ ආකාර යැයි විවිධතා දැක්වූවාක් මෙන් බුදුදහමින් ප්‍රතික්ෂේප වන ඥාන මාර්ග ඔස්සේ ගොඩ නැගෙන ඥානය ඒකදේශමාත්‍ර වූවක් මිස පරිපූර්ණ වූවක් නොවේ. මේ හේතූන් නිසා මෙම ඥාන මාර්ග දෙකම බුදුදහමින් ප්‍රතික්ෂේප කර ඇත. ඉන්ද්‍රියානුභූතියෙන් පමණක් දත් දේ සත්‍යයැයි පිළිගැනීමද මිථ්‍යා දෘෂ්ටි ග්‍රහණයක් බව බුදුන් වහන්සේ විසින් පෙන්වා දී ඇත.

බෞද්ධ ඥාන මාර්ගය

බුදුදහම පිළිගන්නා හා නිර්දේශ කරනු ලබන ඥාන මාර්ගය පැහැදිලි ලෙසම ප්‍රත්‍යක්ෂ මූලික වූවකි. එනම් අනුභූතිවාදයකි. එයද එක් අයෙකුට ලැබෙන අනුභූතියක් තවත් අයෙක් පිළිගැනීම් වශයෙන් ඇතිවන ප්‍රත්‍යක්ෂයක් නොවේ. අනුභූතිය හෙවත් ප්‍රත්‍යක්ෂය තමන් විසින්ම ලබා ගත යුත්තකි.[7] හේතුඵලවාදී න්‍යාය පාදක කොට ගෙන ඥාන විභාගය පිළිබඳ වාස්තවික වූ අනුභූතියක් බුදුදහමින් ඉදිරිපත් කෙරේ.

බෞද්ධ ඥාන මාර්ගයෙහි සුවිශේෂී ලක්ෂණයක් වනුයේ නිවැරදි ඥානය අනුභූතිය මගින් ලබාගෙන එහි පාරප්‍රාප්තියට පත්වීමෙන් යථාර්ථාවබෝධය ලැබිය හැකි ආකාරයෙන් ඉදිරිපත් කර තිබීමයි. බුද්ධි පරිපාකයේ උච්චතම අවස්ථාව වන මෙය නිර්වාණාවබෝධයයි. මේ අනුව බෞද්ධ ඥාන විභාගය සෘජුවම

විමුක්තිය ඉලක්ක කරගෙන විකාශනය වන බව පෙනේ. තමන් වහන්සේ අනුභූතිය අගය කරන එහෙත් දියුණු කළ පෙර නොවූ විරූ දහමක් දේශනා කරන බවත් බුදුන් වහන්සේ දේශනා කළ සේක. බුදුදහම ඥානය පිළිබඳ දක්වන්නේ කවර ආකල්පයක්ද යන්න වටහා ගැනීමට සන්දක සූත්‍රය උපයුක්ත කොට ගත හැක.

> "භාරද්වාජය, යම් මහණ බමුණු කෙනෙක් මින් පෙර නොවූ විරූ ධර්මයන්හි තමන්ම යථාභූත වශයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දැන මෙලොවදීම නිවන් පැමිණියේ වෙමියි ආදි බ්‍රහ්මචර්ය ප්‍රකාශ කෙරෙත්ද, ඒ සම්බුද්ධයන් අතර මමත් කෙනෙක්මි."[8]

මේ අනුව බෞද්ධ දර්ශනාගත ඥාන විභාගය සුවිශේෂී ලක්ෂණ පෙන්නුම් කරන බුදුසමයට අවේණික ක්‍රමයක් විශද කරන ඥාන මාර්ගයක් ලෙස අගය කළ හැකිය. ඒ ඥානය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා සිදුහත් බෝසතාණෝ භාවනාමය ඥානය විශේෂයෙන් උපයෝගී කර ගත්හ. එසේ අනුභූතිමය ඥානය ආසවක්ඛය ඥානය දක්වා දියුණු කළ පිළිවෙළ මජ්ඣිම නිකායේ අරියපරියේසන[9] සූත්‍රයේ දක්නට ලැබේ. මේ අනුව මූලික බුදුසමය අනුභූතිය ඔස්සේ ලබා ගන්නාවූ ඥානය පිළිගෙන ඇති ආකාරය පෙනේ.

ඥාන විභාගය සම්බන්ධ බෞද්ධ ඉගැන්වීමෙහි පසුබිම විමසා බලන විට එහි ප්‍රභේද ද්වයක් දැකගත හැකිය. එනම්

1. ඉන්ද්‍රිය ඥානය හෙවත් ලෞකික ඥානය
2. අතීන්ද්‍රිය ඥානය හෙවත් ලෝකෝත්තර ඥානය වශයෙනි.

ඉන්ද්‍රිය ඥානය

ඉහත දක්වන ලද ප්‍රභේද දෙක අයත් වන්නේ ප්‍රත්‍යක්ෂමය ඥානයටයි. බුදුන් වහන්සේ ඉන්ද්‍රිය ඥානය අගය කළ ශාස්තෘවරයෙකු ලෙස මජ්ඣිම නිකායේ චූල්ලහත්‍ථිපදෝපම සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි වේ. එහිදී විමර්ශනයට වැඩි ඉඩක් ලැබේ. ඉන්ද්‍රිය ඥානය නම් චක්ෂුරාදි පංච ඉන්ද්‍රියන් රූපාදි ආරම්මණ සමග ගැටීම නිසා ගොඩ නැගෙන දැනුමයි. සාමාන්‍ය පුද්ගලයා විසින් දැනුම ලබා ගන්නේ චක්ෂු ආදි ඉඳුරන් මගින් ඒවාට විෂය වන්නාවූ රූපාදි අරමුණු මගිනි. ඒ

ආකාරයෙන් ලබන දැනුම අනුභූතීය. ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂය ඔස්සේ ඥානය ලැබෙන පිළිවෙළ බොහෝ සූත්‍රයන්හි විවරණය කර ඇත. ඉන්ද්‍රිය හා ඉන්ද්‍රියාර්ථ සන්නිකර්ෂයෙන් හෙවත් විෂය විෂයීය සබඳතාවයෙන් ඉන්ද්‍රිය ඥානය ප්‍රභවය වන ආකාරය මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි විචිත්‍ර ලෙස විවරණය කර ඇත.

> "මහණෙනි, ඇසත් බාහිර රූපයත් ගැටීම නිසා චක්ඛුර් විඤ්ඤාණය (රූපය දැන ගන්නා සිත) උපදියි. ඒ තුන එකතු වීමෙන් ස්පර්ශය ඇති වේ. ස්පර්ශය හේතු කොට ගෙන වේදනාව හට ගනියි. යම් අරමුණක් වේදනාවෙන් විඳීද, එම අරමුණම සංඥාවෙන් හඳුනා ගනියි. යම් අරමුණක් හඳුනයිද, එම අරමුණම තණ්හා, දිට්ඨි, මාන වශයෙන් ප්‍රපඤ්ච ඇති කරයි. ඒ චක්ෂු රූපාදිය මුල් කාරණය කරගෙන තණ්හා, දිට්ඨි, මානාදි රූපයන් කෙරෙහි පුරුෂයා අභිභවනය කරයි."[10]

පුද්ගලයා දුකට, සන්තාපයට, පසුතැවීමට, දෘෂ්ටි ග්‍රහණයට මෙන්ම සංසාරික බන්ධනයන්ට මූලික හේතුව වන්නේ ඉන්ද්‍රිය ඥානය මගින් පුද්ගල සන්තානය තුළ ජනිත වන්නාවූ විපරීත බුද්ධියයි. චක්ෂු ආදි ඉන්ද්‍රියන්ට රූපාදි අරමුණු විෂය වීමෙන් චක්ඛු ආදි විඤ්ඤාණයන් පහළ වේ. ඉන්ද්‍රියන් හා අරමුණුද ඒවාට අනුරූපී වූ විඤ්ඤාණයන්ද එක් වූ කල්හී ස්පර්ශය හට ගනී. ස්පර්ශය හේතුවෙන් සංවේදනය ඇති වේ. ඒ හේතුවෙන් සංජානනයත්, අනතුරුව විතර්කයත් හට ගනී. ප්‍රපඤ්චකරණය ඇති වනුයේ අනතුරුවය. මේ ආකාරයෙන් අතීත, අනාගත හා වර්තමාන සියලු අරමුණු විෂයෙහි සන්තානය තුළ ප්‍රපඤ්ච සඤ්ඤා සංඛාර ඇති වේ. මේ අනුව පශ්චාත් ආනුභූතික චෛතසික ක්‍රියාකාරීත්වයෙහි ලා ප්‍රතීත්‍යසමුත්පන්න ස්වරූපයක් විග්‍රහ වේ. චක්ඛු විඤ්ඤාණය වශයෙන් පුද්ගලයා ලබනුයේ අනුභූතියයි. ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂය පිළිබඳව මෙම විවරණයෙහි අවස්ථා 3ක් දැක්වේ. එය භාෂා ප්‍රයෝගයෙන්ද දැකගත හැකිය. මේ තුළින් බුදුන් වහන්සේගේ මනෝවිද්‍යාව පිළිබඳ විශාරදත්වය පමණක් නොව භාෂා භාවිතය පිළිබඳ අවබෝධයද ප්‍රකට වේ.

1. වේදනා අවස්ථාව දක්වා ඇති පටිච්චසමුත්පන්න අවස්ථාව. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනා යන අවස්ථා 3 පුද්ගලයාට සිය අභිමතය පරිදි පාලනය කළ නොහැකි පියවර තුනකි. අදාළ හේතු සාධක ඇත්නම් ඒවායේ පහළවීම සිදු වීම ඒකාන්තය.

2. සංජානන අවස්ථාවේ සිට ප්‍රපඤ්ච අවස්ථාව තෙක් පුද්ගලයා ඉන්ද්‍රිය ඥාන ක්‍රියාවලිය මෙහෙයවන අවස්ථාව. වේදනාවෙන් පටන් ගෙන තර්කනය දක්වා වූ ක්‍රියාවලිය ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදය ප්‍රකාශ කරන භාෂාව එනම්, 'වේදනා පච්චයා තණ්හා' යන්න වෙනුවට කර්තෘකාරක භාෂාවෙන් එනම්, 'යමක් වේදනය කරන්නේද එය දැන ගනියි' යනුවෙන් විස්තර කෙරේ. මේ අයුරින් භාෂාව වෙනස් කිරීමෙන් බුදුන් වහන්සේ අර්ථ නිරූපණය කර ඇත්තේ වේදනය ඇතිවන අවස්ථාවේදී මිනිසා කර්තෘත්වය ආරෝපණය කරන ආත්මයක් ගැන විශ්වාසය ජනිත කරවන බවයි. එම ක්‍රියාවලිය අවසන් වන්නේ ප්‍රපඤ්ච ඇති කරවීමෙන්ය.

3. ඉන්ද්‍රිය ඥාන ක්‍රියාවලිය යටතේ නිපදවන ප්‍රපඤ්ච සංඥා සංස්කාරවල යටත් වැසියෙකු ලෙස පුද්ගලයා පත් වන අවස්ථාව. පුද්ගල ස්වාභිමතය පරිදි මානසික ක්‍රියාකාරීත්වය මෙහෙයවිය නොහැකි මේ අවස්ථාවේ පුද්ගලයා එයට යටත් වන බවද බුදුදහම පිළිගනියි. එහිදී කර්තෘත්වය පුද්ගලයාගෙන් ගිලිහී පුද්ගලයා කර්මය බවට පත් වේ.

ඉන්ද්‍රිය භාවනා හා චූළ හත්ථිපදොපම සූත්‍රයන්ගෙන් පෙන්වා දෙන ආකාරයට ඉඳුරන් මගින් අරමුණු නොගැනීම නොව අරමුණු ගෙන නිවැරදි සංඥා ගොඩනගා ගත යුතු ආකාරය පෙන්වාදෙයි. "චක්ඛු රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහි හොති. නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහි හොති."[11] එමෙන්ම "දිට්ඨෙ දිට්ඨ මත්තං භවිස්සති" යන්වෙන් ඉන්ද්‍රිය දත්ත ලබා ගැනීමට පමණක් මනස සීමා කිරීම ඉන්ද්‍රිය සංවරය ලෙස හඳුනා ගනියි. ලබා ගත් දත්ත ඇසුරෙන් මනස චින්තනයට තවදුරටත් මෙහෙයවෙන්නේ ඉන්ද්‍රිය අසංවර නිසාවෙනි. ඒ නිසා ප්‍රපංච ගොඩනැගේ. ඉන්ද්‍රිය දත්ත ඉන්ද්‍රිය ඥානයට පමණක් සීමා කරන්නේ නම් ක්ලේෂ ධර්ම මනසේ ඇතිවීම වළකියි.

බුදු සමයේ ඉන්ද්‍රිය සංකල්පය විවරණය කිරීමෙහිදී ඥාන මීමාංසාත්මක පදනම පමණක් අගය කර නැත. එහි ලා දාර්ශනික විග්‍රහය මෙන්ම ආගමික චරණයද අගය කර ඇත. සූත්‍ර

දේශනාවන්හී ඤාණෝපකරණ අර්ථයෙහි යෙදෙන ඉන්ද්‍රියන් 5ක් පිළිබඳ දැක්වේ. මෙහි මනස සවැනි ඉන්ද්‍රිය ලෙස පිළිගෙන ඇත.[12] මේ එක් එක් ඉන්ද්‍රියක් මඟින් සංජානනය කර ගන්නා විෂය අරමුණු වෙන් වෙන්ව පවතී. හෙවත් එක් ඉන්ද්‍රියක් මගින් අරමුණු කර ගන්නා විෂය තවත් ඉන්ද්‍රියක් මගින් ගෝචර කරගනු නොලැබේ.[13] මේ ඉන්ද්‍රිය පඤ්චකය මනස පිළිසරණ කොට ඇත. මේ පැහැදිලි කිරීම මුළුමනින්ම හේතුඵල න්‍යායෙහි පිහිටා කෙරී ඇත. සෝත, ඝාණ, ජිව්හාදී අනෙක් ඥාන පද්ධතීන්ද, ගොඩ නැගෙන ආකාරය මෙසේම පෙන්වා දී ඇත. මේ අනුව ඉන්ද්‍රිය ඥාන ක්‍රියාවලිය ඉතාම සංකීර්ණ වූවක් බව පෙනේ. ඉන්ද්‍රිය ඥානය පහළ වීම සඳහා නියත සාධක 3ක් අත්‍යවශ්‍ය වේ.

1. නොබිඳුණු ඉන්ද්‍රියන් තිබීම.
2. බාහිර අරමුණු ඒ ඒ ඉන්ද්‍රියන්ට විෂය වීම.
3. අරමුණු පිළිබඳ සිහිය හෙවත් අවධානය යොමුවීම හෙවත් සමන්නාහාරය.[14]

විෂය විෂයීය සන්නිකර්ෂයෙන් ඉන්ද්‍රිය ඥානය ප්‍රභවය වීමේදී මානසික අවධානය විශේෂයෙන්ම අවශ්‍ය බව මජ්ඣිම නිකායේ චූල්ලහත්ථිපදෝපම සූත්‍රයේ සඳහන් යථෝක්ත සාධක තුළින් පෙනේ. ඇස, කන, නාසාදී ඉන්ද්‍රියන් විකෘත නොවී පියවි ස්වභාවයෙන්ම පැවැත්ම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ඇසේ පෙනෙන ශක්තිය දුර්වල නම් ඉන්ද්‍රිය ඥානය ගොඩනැගීමට අවශ්‍ය මූලිකම සාධකය ගිලිහී ගොස්ය. එවිට අරමුණු කොපමණ තිබුනද ඉන්ද්‍රියන් හා ආපාත වීමක් සිදු නොවේ.

බාහිර ලෝකයේ ඒ ඒ ඉන්ද්‍රියන් හා සම්බන්ධ අරමුණු ග්‍රහණය කළ යුතු වේ. ඉන්ද්‍රිය ඥානය සඳහා මෙයද අවශ්‍ය වේ. ඇස පෙනුනත් රූප නොබලන්නේ නම් චක්ෂුර්විඥානයක් ඇති නොවේ. නින්දේ සිටිනා විට ඇසින් රූප බැලීමක් සිදු නොකරන නිසාවෙන් ඉන්ද්‍රිය ඥානය ඇති නොවේ. එසේම අරමුණ පිළිබඳව සිහිය පිහිටුවාගෙන තිබීමද අවශ්‍යමය. අරමුණ පිළිබඳ සිහිය නැති විට අරමුණ කෙරෙහි කොපමණ වේලාවක් ඉන්ද්‍රිය ප්‍රතිබද්ධව පැවතියත් (ගැටෙමින් පැවතියත්) විඤ්ඤාණයක් ඇති නොවේ. අරමුණෙන් අවධානය බැහැරවීම අපගෙන් නිතර සිදු වන්නකි. ඉන්ද්‍රිය ඥානය ඇතිවීම සඳහා උක්ත කාරණා 3 එකසේ සංයෝග වී පැවතීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මෙසේ අනුභූතිය ඔස්සේ ලබා ගන්නා ඥානයට

මනසින් දැක්වෙන විශේෂ අවධානය වැදගත් බව මෙයින් පෙනේ. නමුත් මෙසේ ලබාගන්නාවූ සාමාන්‍ය ඥානය යථාර්ථාවබෝධයට ප්‍රමාණවත් නොවන බවද බුදුදහම පෙන්වා දෙයි.

අතීන්ද්‍රිය ඥානය

බුදුසමය අතීන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂය හැඳින්වීම සඳහා අභිඥා යන වචනය භාවිත කරයි. සාමාන්‍ය ඥානය ඉක්මවා ගිය උසස් ඤාණයක්, විශේෂ ඥානයක් මෙන්ම විශිෂ්ට ඥානයක් ඉන් අදහස් වේ. අභිඥා යන වචනය පිළිබඳ අවබෝධයක් ඇති කර ගැනීම සඳහා අභිඤ්ඤා ශබ්දය නිපන්, ඤා ධාතුවෙන් නිපන් ක්‍රියා පද කිහිපයක් පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම වැදගත්ය.

i. සං + ඤා = සඤ්ඤා = සංජානාති (හඳුනා ගනියි, අවදිව සිටියි.)
ii. වි + ඤා = විඤ්ඤාණ = විජානාති (දැන ගනියි)
iii. අභි + ඤා = අභිඤ්ඤා = අභිජානාති (විශේෂයෙන් දැන ගනියි)
iv. පරි + ඤා = පරිඤ්ඤා = පරිජානාති (පූර්ණ අවබෝධය ලබයි, නිවැරදි ඥානය ලබයි)
v. ප + ඤා = පඤ්ඤා = පජානාති (ඥානය ලබයි)

මෙහි දැක්වෙන විඤ්ඤාණ හා සංඥා දෙක විමුක්තිය සාධනය පිණිස උපස්ථම්භක වන ඥාන මාර්ග නොවේ. මෙමගින් සංසාරික බන්ධනයන් දැඩිවනවා සේම සන්තානගත දුක්ඛයන්ගේ ප්‍රභවයටද හේතු වේ. විමුක්ති සාධනය සඳහා පාදක වන්නේ අභිඤ්ඤා, පරිඤ්ඤා, පඤ්ඤා යන ඥාන මාර්ග 03යි.[15] මනින්ද්‍රියෙහි උසස් අවස්ථාවක් වන ධ්‍යාන පාදක කොට ගෙන ලබන්නා වූ මානසික ශික්ෂණයේ උසස්ම ඵලයක් වශයෙන් අභිඤ්ඤා හැඳින්විය හැකිය. මෙය ඉන්ද්‍රිය උපයෝගී කොට ගොඩනැගෙන ඉන්ද්‍රිය ඥානයේම උසස්ම සංවර්ධනයකින් උදාකරගන්නාවූ අතීන්ද්‍රිය අනුභූතිකයක් වශයෙන් හැඳින්විය හැකිය. මේ පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයේ දැක්වේ.[16] එකඟ වූ සිත පාරිශුද්ධත්වයට පත් වූ කල්හී, දීප්තිමත් වූ කල්හී, කිලිටි නොවූ කල්හී, පහ වූ චිත්තෝපක්කිලේෂ ඇති කල්හී, මෘදු බවට පැමිණි කල්හී, විදර්ශනා භාවනාවට සුදුසු වූ කල්හී, නිශ්චල බවට පැමිණි කල්හී, විදර්ශනා ඥානය ඉපදවීම සඳහා එයට සිත අභිමුඛ කෙරෙයි. සිත පිරිසිදු වී සන්සුන් කර ගැනීම සඳහා උපක්ලේශයන්ගෙන් ඈත් වීම අවශ්‍යය. මෙම උපක්ලේශයන් ඖදාරික,

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය
02 OCT 2015

මජ්ඣිමසහගත, සුඛුමසහගත වශයෙන් ත්‍රිවිධාකාර වේ.[17] පුද්ගලයා තුළ හටගන්නා කාය, වචී, මනෝ දුශ්චරිත ඕලාරික උපක්ලේශ වශයෙන්ද, කාම, ව්‍යාපාද, විහිංසා විතර්ක මජ්ඣිම සහගත උපක්ලේශ වශයෙන්ද, ඥාතීන් කෙරෙහි ගම් රටවල් විෂයෙහි ආත්ම ප්‍රතිබද්ධ දෘෂ්ටීන් විෂයෙහි ඇති වන ඇල්ම සුඛුමසහගත උපක්කිලේස වශයෙන් වර්ගීකරණය කොට ඇත. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අභිඤ්ඤා උපදවා ගත හැකිය.

එහි පළමුවැන්න ඉද්ධිවිධ ඥානයයි. විවිධාකාරයෙන් ඍද්ධි ප්‍රාතිහාරය පෑමේ හැකියාව ඇති වන්නේ මෙමඟිනි. දිබ්බසෝත ඥානය නම් මිනිස් කණ ඉක්මවූ පාරිශුද්ධ වූ දිව්‍යමය ශ්‍රෝත්‍ර ධාතුවෙන් විවිධ වූ හඬ ශ්‍රවණය කිරීමේ ශක්‍යතාවයයි. චේතොපරියාය ඥානය නම් මෙරමාගේ සිත් ස්වකීය සිතින් පිරිසිඳ දැනගැනීමේ හැකියාවයි. පුබ්බේසානුස්සති ඥානය නම් පෙර විසූ කඳ පිළිවෙළ දැනගන්නාවූ ඥානයයි. චුතූපපාත ඥානය නම් සාමාන්‍ය මිනිස් ඇස ඉක්මවූ දිව්‍යමය ඇසින් සත්ත්වයාගේ චුතිය උත්පත්තිය උසස් පහත් බව ආදිය මැනවින් දැනගත හැකි ඥානයයි.

මෙම පඤ්ච අභිඥාවන්ට අමතරව බුදුසමයට අනන්‍ය වූ ඥානයක් වශයෙන් ආසවක්ඛය ඥානය හැඳින්විය හැකිය. ආශ්‍රව ධර්මයන්ගේ හටගැනීම, නිරෝධය ආදි වශයෙන් ඇති සැටියෙන් දැන ගන්නේ මේ ඥානය තුළිනි. එසේ පිරිසිඳ දැනගැනීමෙන් පුද්ගලයා කාම, අවිද්‍යා ආදි ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදේ. එසේ මිදුණු බව දැනගනියි. හෙතෙම ජාතිය ක්ෂය කරන ලදි. බ්‍රහ්මචරියාවේ වාසය නිම කරන ලදි. මෙසේ ආසවක්ඛය ඥානයෙන් සියල්ල ඇති සැටියෙන් අවබෝධ කොට පුද්ගලයා අවේදයිත සුඛය අත්විඳින ආකාරය පිළිබඳව විග්‍රහ වේ.

බෞද්ධ ඥාන විභාගයේ සුවිශේෂත්වය

ඉන්ද්‍රීය ඥානයෙහි ප්‍රභවය, ප්‍රවෘත්තිය හා නිර්වෘත්තිය පිළිබඳ ප්‍රතීත්‍යසමුත්පාදය යටතේ මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ මනෝවිද්‍යාත්මකවූත්, තර්කානුකූලවූත් විස්තරයක් දැක්වේ. මිනිසා විශ්වය දෙස බලන්නේ හැඟීම් මුල්කොටගෙන, හැඟීම්වලට යටත්වය. මිනිසා හැඟීම්වලට යටත්ව සිටිනා තාක් කල් විශ්වයේ යථාතත්වය අවබෝධ කළ නොහැකි වෙයි. හැඟීම් පදනම් කොට ලබන ඥානය සාවද්‍යය. පුද්ගල

හැඟීම් දැනීම් මෙහෙයවන පාලනය කරන අයහපත් අතට යොමු වූ බලවේග 3ක් මනසෙහි ක්‍රියාත්මක වෙයි. එනම් ලෝභ, ද්වේෂ සහ මෝහයයි. බාහිර ලෝකය පිළිබඳ පුද්ගලයන් ඇති කර ගන්නා දැනුමට මෙකී මානසික බලවේගයන් හේතු වෙයි. ෂඩින්ද්‍රිය අනුසෙරෙන් ලබා ගන්නා විෂයගත අරමුණු පිළිබඳ විනිශ්චය ප්‍රිය අප්‍රිය වශයෙන් ද්වන්ද වරණයෙහි යෙදෙන්නේ මේ නිසාය. මේ ඉන්ද්‍රිය ඥානය මගින් ලබා ගන්නා යම් අවදිකමක් වේ නම් එය පූර්ණ නිරවද්‍ය දැනුමක් නොව සාවද්‍ය දැනුමකි. මෙය විපරිත දෘෂ්ටියකි. එහි ප්‍රතිඵලය වන්නේ අනිත්‍ය නිත්‍ය ලෙසත්, අශුභ ශුභ ලෙසත්, දුක සැප ලෙසත්, අනාත්ම ආත්ම ලෙසත් පිළිගෙන ග්‍රහණය කර ගැනීමයි. මීට හේතුව වන්නේ ඉන්ද්‍රිය ඥානය, විශ්වගත ප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්න වූ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ යථාර්ථය අවබෝධ කිරිමට ප්‍රමාණවත් නොවීමයි. බෞද්ධ අදහස වන්නේ ඉන්ද්‍රියානුභූතිය මගින් පමණක් යථාර්ථය අවබෝධ කළ නොහැකි බවයි.

මේ හේතුවෙන් මානසික ධර්මතාවන්ට එකඟවන පරිදි මිනිසාගේ සංකල්ප, විකල්ප, පරිකල්පනයන් ප්‍රභවය වෙයි. බාහිර ලෝකයෙන් ගත් අරමුණු එම තත්ත්වයට පත්වූ විට මනසෙහි ඇත්තේ බාහිර ලෝකයේ ඇති රූපාදි අරමුණු ධර්ම නොව සංකල්ප, විකල්ප, පරිකල්පනයන් මගින් ඇති කරන කිසියම් ආකෘතියක් පමණි. මේ අනුව ඉන්ද්‍රීය ඥානය ප්‍රමාණවත් ඥානයක් නොවන බව බෞද්ධ පිළිගැනීමයි. මනස යථානුභූතියක් ඇති කර ගැනීමටද අවකාශ නොදෙයි. ඒ අනුව ආශව අනුශය යන මානසික ධර්මතා ඊට බලපායි. මානසික වශයෙන් පරාධීන තත්ත්වයට පත් කිරීමට මේ ආශ්‍රව ධර්ම බලපානු ලබයි. ආශ්‍රව ධර්ම මගින් මිනිසා මෙහෙයවනු ලැබීම නිසා ඔහු නොයෙක් සංඥා ජාලයන්ට හසුවෙයි. ඉන් මිදීමේ හැකියාව ඇති වන්නේ අභිඥා ප්‍රතිලාභයෙන් පසුවය. ඒ දක්වා ඉන්ද්‍රියානුභූතිය පිළිබඳ සත්ත්වයා ඇලෙයි. බැඳෙයි. ගැටෙයි. ඊට හේතුව ඉන්ද්‍රිය මගින් ලබන ආරම්මන විශේෂයෙන් නොදැනීමයි. එනම් පරිජානනය නොකිරීමයි. එනම් විදර්ශනා වශයෙන් අවලෝකනය නොකිරීමයි. බෞද්ධ ඥාන විභාගයෙහි විශේෂත්වය වන්නේ ඕලාරික වශයෙන් ප්‍රකටව පවත්නා සංඥාවන්ගෙන් සිත නිදහස් කොටගෙන ක්‍රමාණුකූලව සංඥාවන් සියුම් කිරීමයි.

විවිධාකාර ආවේගික හැඟීම්වලින් ආවරණය වූ මනස පිරිසිදු දැනීම පූර්වංගම කොට එම හැඟීම් හා ආවරණයන් විනාශ කිරීමෙන්

ඥානයෙහි ප්‍රබෝධයක් ඇති කර ගත හැකි බව දැක්වෙයි. එසේ පිළිපදින්නා හට ඉන්ද්‍රිය ඥානය මගින් ඇතිවන දුක්, දොම්නස්, උපායාස ආදි ස්වභාවයන්ගෙන් සිත නිදහස් කර ගත හැකිය. විශේෂයෙන් විනිවිද දකින රහතන් වහන්සේලා පඨවි ආදී ධාතු කිසිවක් සංඥාවන් ලෙස නොගනියි. විජානාති, පරිජානාති, යනුවෙන් හඳුන්වන්නේ එයයි. මේ අනුව විඤ්ඤාණයේ විනිවිද දැක්ම පඤ්ඤාවයි. පරිජානනයයි. පරිජානනය ඇති වන්නේ ස්පර්ශයේ නොඇලී අරමුණ මනාව දැන ගැනීමෙනි.

ඥාන විභාගය යන්නෙන් ඥානය, දැනුම, අවබෝධය සහ ඥානය ලබා ගැනීම් වස් අනුගමනය කරනු ලබන න්‍යායන් අදහස් කෙරෙයි. මුල් යුගයේදී ඥානය හා විශ්වාසය පිළිබඳව දාර්ශනිකයෝ සාකච්ඡා කළහ. ඒ බව පැරණි භාරතීය දාර්ශනික සම්ප්‍රදායන්ගෙන් හා ඉපැරණි දාර්ශනික කෘතීන්ගෙන් පෙනේ. මින් පසු ඥාන මාර්ග වශයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂය ස්මෘතිය වැනි කරුණුවල ඇති අගයද දාර්ශනිකයන්ගේ විමර්ශනයන්ට ලක් වී ඇත. ඥානය හෙවත් දැනීම පිළිබඳ විවිධ විශේෂ ආකාර දනවන ප්‍රස්තුත ඇති බව සමහර දාර්ශනිකයෝ කල්පනා කළහ. මෙසේ විවිධ විමර්ශනයන්ට ලක් වූ ඥානය පිළිබඳව ආදි බුදුසමයෙහි පැනෙන ප්‍රස්තුතවල අගය අපමණය. මිනිස් චින්තන ඉතිහාසය තුළ අධිකාරිමය චින්තනය ප්‍රතික්ෂේප කළ ශාස්තෘවරයා බුදුන් වහන්සේය. උන්වහන්සේ මිනිසාගේ ස්වාධීනත්වයත්, ස්වාධිපත්‍යයත්, ආරක්ෂා කරමින් ඔහුගේ චින්තනය කිසිඳු අධිකාරිමය චින්තනයකට යටත් නොකර සමාජ සදාචාරාත්මක සන්දර්භය තුළ ස්වාධීනව තීරණ ගැනීමේ පූර්ණ බලය පුද්ගලයාටම පවරා ඇත. ක්‍රි. පූ. 06 වන සියවසෙහි බිහි වූ බුදුදහමෙහි තාත්වික ඥානය ලබා ගැනීමෙහිලා වීමංසනයට දී ඇති ඇගයුම්ශීලි බව කාලාම හා වීමංසක සූත්‍රයන්ගෙන් පැහැදිලි වේ. ඉන්ද්‍රිය ඥානයෙහි ප්‍රභවය, ප්‍රවෘත්තිය හා නිර්වෘත්තය පිළිබඳ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාදය යටතේ මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයේ මනෝවිද්‍යාත්මකවූත්, තර්කානුකූලවූත් විශිෂ්ට වූ විවරණයක් දැක්වේ. බෞද්ධ අදහස වන්නේ ඉන්ද්‍රියානුභූතිය මගින් පමණක් යථාර්ථය අවබෝධ කළ නොහැකි බවයි. ඥානය පිළිබඳව ආදි බුදුදහමෙහි දක්වන ආකල්පයෙහි ඇති දාර්ශනික අගය මින් පෙනී යයි.

ආන්තික සටහන්

1 **සම්භාෂා 2000**, 11 වැනි කලාපය, විද්‍යාලංකාර 125 සමරු ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස්: ජී. ඩී. රත්නපාල ආදීහු, පිරිවෙන් අධ්‍යාපන ශාඛාවේ ප්‍රකාශනයකි. පිට 172.

2 "අනුස්සවිකස්ස ඛො පන සන්දක සත්ථුනො අනුස්සවසච්චස්ස සුස්සුතම්පි හොති, දුස්සුතම්පි හොති, තථාපි හොති. අඤ්ඤථාපි හොති." **මජ්ඣිම නිකාය**, මජ්ඣිම පණ්ණාසකය, **සන්දක සූත්‍රය,** බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 822.

3 "එථ තුම්හෙ කාලාමා මා අනුස්සවෙන, මා පරම්පරාය, මා ඉතිකිරාය, මා පිටකසම්පදානෙන, මා තක්කහෙතු, මා නයහෙතු, මා ආකාරපරිවිතක්කෙන, මා දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා, මා භබ්බරූපතාය, මා සමණො නො ගරූති" **අංගුත්තර නිකාය**, ප්‍රථම භාගය, තික නිපාත, දුතිය පණ්ණාසක, මහා වග්ගො, කාලාම සුත්ත, 2006, පිට 336.

4 "තක්කිස්ස ඛො පන සන්දක සත්ථුනො වීමංසිස්ස සුතක්කිතම්පි හොති, දුත්තක්කිතම්පි හොති, තථාපි හොති, අඤ්ඤථාපි හොති." **මජ්ඣිම නිකාය**, මජ්ඣිම පණ්ණාසකය, සන්දක සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 822.

5 ධර්මසිරි, ගුණපාල, **දාර්ශනික ප්‍රශ්න**, අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව, 2004, පිට 17.

6 "සෙය්‍යථාපි වාසෙට්ඨ අන්ධවෙණිපරම්පරං සංසත්තා පුරිමො'පි න පස්සති පච්ඡිමො'පි න පස්සති. එවමෙව ඛො වාසෙට්ඨ අන්ධවෙණූපමං මඤ්ඤෙ තෙවිජ්ජානං බ්‍රාහ්මණානං භාසිතං. පුරිමො'පි න පස්සති. මජ්ඣිමො'පි න පස්සති. පච්ඡිමො'පි න පස්සති." **දීඝ නිකාය**, සීලක්ඛන්ධ වර්ගය, තෙවිජ්ජ සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා, 2006 පි. 600

7 **සම්භාෂා 2000**, 11 වැනි කලාපය, විද්‍යාලංකාර 125 සමරු ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, ප්‍රධාන සංස්: ජී. ඩී. රත්නපාල, පිරිවෙන් අධ්‍යාපන ශාඛාවේ ප්‍රකාශනයකි. පිට 172.

8 "තත්‍ර භාරද්වාජ, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමඤ්ඤෙව ධම්මං අභිඤ්ඤාය දිට්ඨිධම්මාභිඤ්ඤාවොසාන පාරාමිප්පත්තා ආදිබ්‍රහ්මචරියං පටිජානන්ති. තෙසාහමස්මි" **මජ්ඣිම නිකාය**, මජ්ඣිම පණ්ණාසකය, සංගාරව සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 738.

9 **මජ්ඣිම නිකාය**, මූල පණ්ණාසකය, අරියපරියෙසන සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 394

10 "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙච උප්පජ්ජති චක්ඛු විඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සංගති ඵස්සො, ඵස්ස පච්චයා වේදනා, යං වෙදෙති තං සංජානාති. යං සංජානාති තං විතක්කෙති,

යං විතක්කෙති තං පපඤ්චෙති. යං පපඤ්චෙති, තතො නිදානං පුරිසං පපඤ්ච සඤ්ඤා සංඛා සමුදාචරන්ති. අතීතානාගත පච්චුප්පන්නෙසු චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රූපෙසු" **මජ්ඣිම නිකාය**, මූල පණ්ණාසකය, මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 438.

[11] "සො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති. නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙතං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං. තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති." මජ්ඣිම නිකාය, මූල පණ්ණාසකය, චූළහත්ථිපදොපම සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 280.

[12] "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ ඉන්ද්‍රියානි සෙය්‍යථීදං, චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාණින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉමානි බො භික්ඛවෙ ඡ ඉන්ද්‍රියානීති." **මජ්ඣිම නිකාය**, මූල පණ්ණාසකය, චූල වෙදල්ල සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 692.

[13] "පඤ්චිමානි ඉන්ද්‍රියානි නානාවිසයානි නානාගොචරානි න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචර විසයං පච්චනුභොන්ති." **මජ්ඣිම නිකාය**, මූල පණ්ණාසකය, චූල වෙදල්ල සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 692.

[14] "යතො ච බො ආවුසො අජ්ඣත්තිකඤ්චෙ චක්ඛුං අපරිභින්නං හොති, බාහිරාච රූපා ආපාථං ආගච්ඡන්ති, තජ්ජො ච සමන්නාහාරො හොති, එවං තජ්ජස්ස විඤ්ඤාණභාගස්ස පාතුභාවො හොති." **මජ්ඣිම නිකාය**, මූල පණ්ණාසකය, චූළහත්ථිපදොපම සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා. 2006, පිට 460.

[15] **බෞද්ධ සමය අධ්‍යයන ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය,** ශ්‍රී ලංකා බෞද්ධ හා පාලි විශ්වවිද්‍යාලය, සමයවර්ධන මුද්‍රනාලය, මරදාන, කොළඹ 10, 2007, පිට 142.

[16] "එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනංගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ඤාණ දස්සනාය චිත්තං අභිනීහරති අභිනින්නාමෙති" **දීඝ නිකාය**, සාමඤ්ඤඵල සුත්ත, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා, 2001, පිට 132.

[17] **අංගුත්තර නිකාය**, තික නිපාතය, ලොණඵල වග්ගය, දසවැනි සූත්‍රය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා, 2001, පිට 452.